

Жазыўшының усы романын каракалпак хэм түркмен тиллерине көркем аўдарма исленгенин инабатқа алып, оларда бас кийим атамалары қандай аўдарма исленгенин салыстырмалы түрде көрсетип өтиўди макул билдик.

Каракалпак тилинде:

Ноян Көкалдаш Бабырдың *сәллесин* шаңнан тазалап, оны абайлап қолына алып киятыр еди. Усы пайтта жазлаў жайдан басына *бөрк* кийген Бабыр шықты [12:38].

Түркмен тилинде:

Нуян Гөгелдеш Бабырдың *селлесиниң* гумуны какып, гөйә улы бир совгат гетирйән ялы апалап, көшгүң эйванына тарап йөнелди. Шол вагтам башына *телпек* атып Бабыр көшкенден чыкды [9:39].

Усы орында бас кийим мәнисин аңлататуғын сәлле хэм бөрик атамалары үш тилде де уқсас – мәни билдирип, тек ғана оларда фонетикалық өзгерислер жүзеге келген. Яғный, каракалпак тилинде «бөрик - хәр түрли териден тигилген бас кийим, малакай, тумак,

кураш, телпек, дегелей» [13:350].

Түркмен тилинде «Börük [bõ:rük] – хәзирги дәўирде «tahya», başgar» мәнисинде колланылатуғын *börük* сөзи ерте заманларда телпекти аңлатқан. Хәзирги ўақытта да Ставропол, Астрахан түркменлери тилинде, усындай мәни билдиреди, яғный, *börük* деп, тек ғана телпекке түсиниледи. Ертедеги түрклер қымбат тери хайўанларының, соның менен бирге өз оңоны (тотеми) болған бөриниң терисинен телпек кийген екен. Усындай телпекке де *börük* дилинген. Бул сөз бөри сөзинен және –к қосымтасынан пайда болған.» [14:72].

Улыўма алғанымыда, жоқарыда қарап өткенимиз сыяклы туўысқан өзбек, каракалпак хэм түркмен тиллери өзлериниң сөзлик қурамы, грамматикалық хэм фонетикалық қурылысы бойынша пүткил бир қәўим тиллер топарын пайда етеди. Сонлықтан, түркий тиллер топарына киретугын өзбек, каракалпак хэм түркмен тиллериниң лексикалық бирликлеринде, соның ишинде кийим-кеншек пенен байланыслы атамаларда да улыўмалық хэм уқсаслықлар көзге тасланады.

Әдебиятлар

1. Соколовский С.В. Этничность как память: парадигмы этнологического знания. Этнокогнитология. Вып.1, 1994. -С. 93-99.
2. Адилова Г. Каракалпакстан казаклары этнографизмлериниң лингвомәдений анализи. Филол. илим. философ. докт. дисс. -Нөкис: 2018.
3. Алимов Т.Э. Баъзи ўзбек аңғанавий кийим номлариниң этимологияси ва функцияси хусусида. <https://inlibrary.uz>.
4. Кудайбергенов М.С., Зайрова Қ.М. Каракалпак халық айтысларында кийим-кеншек атамаларының колланылыўы. Каракалпак мәмлкетлик университети Хабаршысы. -Нөкис: 2018. №2 (39). 131-б.
5. Қодиров П. Юлдузли тунлар. – Тошкент: “Ўзбекистон”, 1981. 38-б.
6. Ўзбек тилиниң изоҳли луғати. 5-жилд. -Тошкент: “Ўзбекистон миллий энциклопедияси” Давлат илимий нашриёти, 2008. 197-б.
7. Каракалпак тилиниң түсиндирме сөзлиги. Т. I-IV. -Нөкис: «Қаракалпакстан», 1982, 1984, 1988, 1992. 507-б.
8. Atanyūzaw S. Türkmen diliniñ sözköki (etimologik) sözlügi. -Aşgabat: „Miras“, 2004. 230-б.
9. Қадыров П. Жулдызлы түнлер. (Х.Жумашев, А.Садықов аўдармасы) – Нөкис: «Қаракалпакстан», 1983. 38-б.
10. Қадыров П. Ыылдызлы гижелер. (Өзбек дилинден тержиме әден Ш.Чарыев). – Ашгабат: «Түркменистан» неширяты, 1988. 39-б.
11. Қодиров П. Юлдузли тунлар. – Тошкент: Ўзбекистон, 1981. – Б. 36.
12. Қадыров П. Жулдызлы түнлер. (Х.Жумашев, А.Садықов аўдармасы) – Нукус: Каракалпакстан, 1983. – Б. 38.
13. Қадыров П. Ыылдызлы гижелер. (Өзбек дилинден тержиме әден Ш.Чарыев). – Ашгабат: Түркменистан неширяты, 1988. – Б. 39.
14. Каракалпак тилиниң түсиндирме сөзлиги. Т. I-IV. - Нөкис. «Қаракалпакстан», 1982, 1984, 1988, 1992. –Б. 350.
15. Atanyūzaw S. Türkmen diliniñ sözköki (etimologik) sözlügi. -Aşgabat: Miras, 2004. –Б. 72.

РЕЗЮМЕ. Ушбу мақолада ўзбек, қаракалпак ва туркмен тиллари мисолида айрим кийим атамалариниң этимологияси ва вазиғи қиёсий жиҳатдан муҳаққа қилиниб, уларниң ўхшашлиғи ва ўхшаш шакллари аниқланған.

РЕЗЮМЕ. В данной статье вопросы этимологии и функция некоторых одежд сравнительно анализируются на примере узбекского, каракалпакского и туркменского языков и выявляются их общие черты и сходства.

SUMMARY. In this article, the issues of etymology and function of some clothing nouns are comparatively analyzed on the example of the Uzbek, Karakalpak and Turkmen languages, and their commonalities and similarities are identified.

ХӘЗИРГИ ҚАРАҚАЛПАҚ ТИЛИНДЕГИ АТЛЫҚЛАРДЫҢ МОДАЛЬ МӘНИ АҢЛАТЫҰШЫ ФОРМАЛАРЫ ХӘМ ОЛАРДЫҢ ЖАСАЛЫҰ УСЫЛЛАРЫ

Г.А.Бекбергенова – филология илимлери бойынша философия докторы
Әжсинияз атындағы Нөкис мәмлкетлик педагогикалық институты

Таянч сўзлар: кичрайтириш, эркалаш, модал, субъектив баҳо шакл, эмоционал-экспрессивлик, синтетик, аналитик.

Ключевые слова: существительное, уменьшительный, ласкательный, модал, субъективная форма, эмоционально-экспрессивный, синтетический, аналитический, оценка, категория.

Key words: noun, diminutive, affectionate, modal, subjective form, emotionally expressive, synthetic, analytical, evaluation, category.

Атлықлардың модаль мәни аңлатыўшы формалары киширейтиў, еркелетиў, хўрмет, кемситиў, кек етиў, мыскыллаў, кемситиў, ирония сыяклы мәнилерди, предмет хэм адамларға гўман, шама, болжаў хэм т.б мәнилерди билдириў ушын колланылады. Атлықлардың бундай модаль мәниге ийе формалары хар қыйлы усыллар арқалы (синтетикалық, аналитикалық, лексика-фонетикалық сыяклы) жасалады.

Атлық – предмет деген кең түсиникти билдиретуғын болғанлықтан, оның мәнилик түрлери де хэм грамматикалық категориялары да хәр қыйлы.

Гейпара атлықлар арқалы предмет тек аталып ғана қоймай, оған қосымша сол предметти сөйлеўшиниң хәр қыйлы қатнасы да аңлатылады. Тил билиминде бундай атлықларды «атлықтың субъектив баҳо формалары» деп атайды.

«Субъектив баҳо» түсиниги қандай да бир предмет, оның қасийетлери (көбинесе өлшеми), белгили бир ис-хәрәкет хэм халатты аңлатады. Усы тийкарында сөз етилип атырған предмет, хәрәкет ямаса жағдайға сөйлеўшиниң унамлы яки унамсыз қатнасы билдириледі хэм хәр қыйлы эмоциялар пайда болады.

Д.С.Насыров, А.Бекбергенов хэм А.Жәримбетовлардың «Русша-қаракалпакша лингвистикалық терминлер сөзлиги»нде «Субъективлик баҳо-сөйлеўшиниң ой-сезимин, тилегин билдиретуғын баҳо» [7] деп көрсетиледи.

А.Бекбергенов хэм Қ.Пахратдиновлар «Тил билими терминлери сөзлиги» атлы мийнетинде субъектив баҳо категориясына «Сөйлеўшиниң предметке, оның белгисине қосымша эмоционаллық-экспрессивлик (еркелетиў, киширейтиў, мыскыллаў) баҳо берип сөйлеўин көрсететуғын семантикалық-грамматикалық категория: *жеңгей, апажан, қызалақ, адамсымақ*»[1] деп көрсетеди.

Субъектив баҳо формалары арқалы сөйлеўшиниң хәр қыйлы модальлик қатнаслары: киширейтиў, киширейтиў-еркелетиў, хўрмет, кемситиў, мыскыллаў, ирония хэм т.б. билдириледі. Бундай мәнилердиң аңлатылыўында тилдеги хәр түрли қураллар хэм усыллар (аффиксация, сөз қосылыўы, сөз дизбеклери) пайдаланылады.

Субъектив баҳаның сөз жасаў мәниси – бул улыўмаласқан, системалық тиллик мәни хэм ол бир

катар дөрөндү сөзлөрдө хэм кыйлы қосымталар хэм хэр кыйлы сөз жасау үсыллары аркалы анықланады. Субъектив баханы билдиретуғын сөз жасаушы мәни дөрөндү сөз семантикасының бир бөлегі болып есапланады. Морфемалық сөз жасалу жағдайында ол аффикс аркалы жүзеге келеди. Субъектив баханы аңлатыушы дөрөндү сөзлер предметлик-түсиниклик байланыска ийе болады. Олардың бири-биринен айырмашылығы - предмет сол аталған нәрсениң бахасын да аңлатады. Баха субъекттиң норма бойынша түсиниги тийкарында (өлшем, форма, сыпат, сан хэм тағы да баска сөйлөу предмети қасийетлери) әмелге асырылады хэм норманың қандай да бир тәрепке өзгериуине байланыссы эмоцияның билдирилиуи менен бирге жүзеге келеди. Адамлардың қурамалы, гейде қарама-қарсылықлы кеширмелериниң аңлатылыуы менен байланыссы болған субъектив баха мәнисин билдириуши сөзлердің сөз жасау семантикасы әпиуайы болыуы мүмкин емес. Оның қурамы (өлшемлик-бахалаушы, сыпат бахасы, унамлы хэм унамсыз эмоционаллық баха мәнилері) бири-бири менен тығыз байланыссы хэм тутас бир комплексти пайда етеди. Субъективлик баха мәнилериниң атлықлардағы түри киширейтиу, еркелетиу, киширейтиу-еркелетиу, менсинбеу, кемситиу хэм т.б. болып есапланады.

Субъектив баха категориясы бул – сөйлөушиниң предметке, предметтиң ямаса ис-хәрекеттиң белгисине деген субъектив баханы билдиретуғын хэм гәптиң тийкаргы предметлик мәнисине қосымша киширейтиуши, еркелетиуши мәни беретугын семантика-грамматикалық категория.

Атлықтың субъектив баха формалары аркалы хэр бир тилдің өзине тән өзгешеликлери, сол тилде сөйлөуши халықтың үрп-әдетлери, дәстүрлери, психологиясы, адамлар арасындағы қарым-қатнас, мүнәсибет хэм т.б. көринеди.

Солай етип, субъектив баха – бул адамның ойлау хэм психикалық искерлигиниң нәтижеси.

Субъектив баха формалары қайсы сөз топарына киреди? Изертлеушилер арасында бул ҳаққында хэр қыйлы пикирлер бар. «Бул группаға еркелетиу, киширейтиу, жақсы көриу мәнилерин билдириуши субъекттиң белгилі бир адамға ямаса предметке болған көзқарасын, бахасын билдириуши формалар-аффикслер киреди... Булар, әдетте, баска жасаушылар сыяқлы сөздің реал мәнисин пүткиллей өзгертп жибермей, тек оған қандай да бир жаңа реңк (оттенк) – қосымша мәни береді [6].

Субъектив баха формалары қайсы сөз топарына кирсе де, ол бәрқулла сөйлөушиниң предметке, адамға унамлы яки унамсыз қатнасын, белгилі бир бир позицияда турып бахалауды көрсетеди. Бул категорияның ямаса форманың бахалау мәнисине ийе болыуы оның өзине тән стилистикалық бояуы хэм оған ийе екенлигин көрсететуғын факторлардың бири болып табылады.

Субъектив баха сөйлөушиниң объектив шынлыққа хэм өз сөзине унамлы яки унамсыз қатнасты билдиреди. Модаль қатнас тастыйықлау, бийкарлау, гүманды да билдириуи мүмкин.

Лингвистикалық әдебиетларда субъектив баха формалары анық қабыл етилген атамаға ийе емес. Илимий әдебиетларда бул кубылысты сүүретлеуши көплеген терминлер ушырасады. Мысалы: «эмоционаллық баханы билдириуши атлықлар» [3], «субъектив баха мәнисин билдириуши атлықлар», «киширейтиуши, еркелетиуши суффикслер» [8], «экспрессивлик» ямаса «эмоционаллық-экспрессивлик» [5]. Сондай-ақ, «киширейтиуши-бахалаушы суффикслер», «диминутивлер», «субъектив баха суффикслери» сыяқлы атамалар да бар, бирақ олар сол бир кубылыстың хэр қыйлы тәрептерин ғана билдирип келеди. Бул кубылысты «субъектив баха формалары» деп атаған макул, себеби

субъектив баханың билдиретуғын мәнисі кең хэм хэр қыйлы болады. Олар тек предметтиң киширейтиу яки еркелетиу мәнисин аңлатып қоймастан, хұрметлеу, кемситиу, мыскыллау, ирония, сарказм сыяқлы мәнилерди де пайда етеди.

Атлықтың субъектив баха формалары аркалы предметтиң тийкаргы мәнисине қосымша киширейтиу-еркелетиу, хұрметлеу, кемситиу, мыскыллау, күшейтиу мәнилері билдириледі. Субъектив баха сөйлөушиниң объектив шынлыққа хэм өз сөзине унамлы яки унамсыз қатнасты билдиреди. Бундай мәнилер арнаулы аффикслер жәрдемінде жасалады. Бул аффикслер тийкарынан атлық сөзлерге жалғанып, оларға стилистикалық бояу береді. Олар киши өлшемди, эмоционал – кемситиу ямаса дослық мүнәсибетти хэм объектке унамлы яки унамсыз тәрийп береді. Тилдеги сөзлер гейде тек өзиниң номинациялық мәнисінде ғана қолланылса, гейде сол хызметине қоса оларда айрықша бир тәсирлилик сезиледи. Тил билиминде сөздеги усындай қосымша мәни эмоционаллық-экспрессивлик деп аталады.

Қәлеген сөз эмоционаллық-экспрессивлик мәниге ийе бола бермейди. Қарақалпақ тилиндеги сөз шақапларының ишинде бул – көбинесе атлыққа тән кубылыс. Сонлықтан да, атлық бойынша мийнетлерде «атлықтың еркелетиу формалары», «киширейтиу формалары», «сыпайылық формалары» деп бөлек қаралып жүр. Бундай формалар сөйлөушиниң затқа, адамға хэм т.б. субъективлик қатнасын билдиреди. Сөйлөуши белгилі бир затты, кубылысты атау менен бирге, гейде эмоционал-экспрессивлик қатнасын да (жақсы көриу, еркелетиу, киширейтиу, хұрмет көрсетиу, менсинбеу, мыскыллау) аңлатады. Оның бундай қатнасы синтетикалық үсыл менен (атлыққа хэр қыйлы аффикслердің жалғаныуы) хэм аналитикалық үсыл аркалы да (көмекши сөзлер хэм т.б.) билдириледі.

Субъектив баха сөйлөушиниң объектив шынлыққа хэм өз сөзине унамлы яки унамсыз қатнасты билдиреди. Атлықтың субъектив баха формалары аркалы предметтиң тийкаргы мәнисине қосымша киширейтиу-еркелетиу, хұрметлеу, кемситиу, мыскыллау, күшейтиу мәнилері билдириледі. Бул формалар хэр қыйлы эмоционаллық-экспрессивлик бояуларға ийе болады хэм ол сөздің тәсирлилиги күшли хэм өткир болып, бундай сөзлер адамда хэр қыйлы унамлы ямаса унамсыз пикирлерди, образларды пайда етеди.

Жағымлы ямаса жағымсыз қатнас хэр түрлі грамматикалық формалар (морфологиялық), айырым сөзлер (лексикалық), конструкциялар (синтаксислик), форма хэм сөздің қосылуы (лексикалық-морфологиялық), интонация (фонетикалық) жәрдемінде аңлатылады.

Бундай мәнилер арнаулы аффикслер ямаса сөзлердің қосылуы аркалы аңлатылады хэм олар, тийкарынан, атлық сөзлерге жалғанып, оларға стилистикалық бояу береді. Олар киши өлшемди, эмоцияны ямаса дослық мүнәсибетти хэм объектке унамлы яки унамсыз тәрийп береді. Мысалы: *кітап-кітапша, төбетөбишк, генже-генжетай, адам-адамсымақ, Айгүл қызым, жан балам* хэм т.б. Бул аффикслерди көпшилик изертлеушилер атлық жасаушы аффикслердің қатарына қосып қарайды. Улыұма алғанда, олар атлыққа тийисли болғанлықтан, сабақлықларда атлық жасаушы аффикслердің қатарынан орын алған. Ал, хақыйқатында, олар жаңа мәнидеги сөз жасамайды, ал сөзге тек жаңа эмоционаллық-экспрессивлик реңк береді.

Тилдің тийкаргы жәмийетлик функциясы – адамлар арасында сөйлесиу, пикир алысуу қуралы сыпатында хызмет етиу болып табылады. Соның менен бирге, тил жәмийетте басқа да хызметлерди атқарады. Тилдің усындай айрықша функцияларының бири – оның тәсир етиу функциясы. Тилдеги сөзлер гейде тек өзиниң номинациялық мәнисінде ғана қолланылса, гейде сол сөзлерде айрықша бир тәсирлилик сезиледи. Лингви-

стикада сөздеги усындай қосымша мәни эмоционаллық-экспрессивлик деп аталады. Субъектив баха формаларының және бир функциясы – бул сөйлеуши менен байланыс орнатыў, қолайлы коммуникация, әлпайымлық пенен қатнас жасаўға ерисиў болып табылады.

Улыўма халықлық тил (әдебий-аўызеки сөйлеў) эмоционаллық бояўларға ийе болған сөзлерге бай болып, бундай сөзлерде экспрессивлик мәни, яғный тәсир етиў күшли болады. Бул сөзлер тек мәни аңлатып қоймастан, олар сөйлеушиниң сол айтылып атырған гәпке қатнасын да билдиреди. Сөзлердиң эмоционаллық бояўы айтылып атырған сөзге унамлы ямаса унамсыз мәни бериўи мүмкин. Эмоционаллық лексика курамына ҳәр қыйлы сезим ҳәм реңклерди беретугын субъектив баха формалары киреди.

Ҳәзирги қарақалпақ тилинде атлықтың субъектив баха формалары аффикслер, аффиксоидлар, сеплик ҳәм тартым формалары, дөрәнди сөзлер, жуп атлықлар ҳәм тәкирар атлықлар арқалы жасалады.

Атлықтың субъектив баха формаларында эмоционаллық ҳәм экспрессивлик реңк болады. Эмоционаллық мәни – сезимниң, қарым-қатнастың, баханың сөзге тән көриниси, яғный сөйлеушиниң предметке ҳәр қыйлы субъектив қатнасы, сезими, ол экспрессивлик эмоцияны, еркти билдириўде де, ойды билдириўде де образлылық пенен көркемликте күшейтиў ушын хызмет етеди. Тилдеги эмоционаллық ҳәм экспрессивлик мәни адам баласының эстетикалық сезимин қәлиплестириўде, тәрбиялаўда, ой талғамын жетилистириўде үлкен хызмет атқарады. Тийкарынан, субъектив баха формаларында сөздиң тийкары лексикалық мәнисине қарағанда экспрессивлик бояў күшли болады.

Грамматикалық мәнилер сөздиң ишинде де аңлатылыўы мүмкин. Бул аффиксация, түбирдеги сөзлердиң алмасыўы, пәт, супплетивизм, тәкирар сөзлер ҳәм интонация. Сөз жасалыўдың бундай усуллары синтетикалық усул деп аталады (грекше «syn-theticos» – синтезге тийкарланған, бириктириўши; «synthesis» – бириктириў, жалғаў, байланыстырыў).

Сөзден тысқарыда сөз жасалыў усуллары бул – көмекши сөзлер, сөз қосылыўы, сондай-ақ сөз тәртиби арқалы билдирилетугын сөз жасалыў түри. Бул грамматикалық мәнилердиң жасалыў түри аналитикалық усул деп аталады (грекше «analyticos» – анализге тийкарланған, ажыратыўшы; «analysis» – ажыратыў, айырыў, бөлиў).

Синтетикалық усулда сөздиң лексикалық ҳәм грамматикалық мәниси бир сөз формасы арқалы аңлатылады.

Аналитикалық усулда сөздиң лексикалық ҳәм аналитикалық мәнилері бөлек аңлатылады. Лексикалық мәни сөз арқалы аңлатылады, ал грамматикалық мәнилердиң аңлатылыў функциясы көмекши кураллар-көмекши сөзлерге жүкленеди. Аналитикалық ҳәм синтетикалық сөз жасалыў усуллары терминлерин қолланыў дөрәнди сөзлердиң синхрониялық жағдайын жеткерип бериўге мүмкиншилик береді.

Е.И.Убрятова якут тилиндеги атлықлардың киширейтиў-еркелетиў формаларының аналитикалық усул менен жасалыўы мүмкинлигин айтқан [10].

И.М.Тараканова хакас тилиндеги атлықлардың жасалыўын якут ҳәм түрк тиллери менен салыстырып изертлеген ҳәм сөз жасалыў усулларын аналитикалық (жуп сөзлер, қоспа сөзлер ҳәм композит сөзлер) ҳәм синтетикалық (аффиксация, дөрәнди, лексика-семантикалық ҳәм конверсиялық) деп көрсетеди [9].

М.Ш.Ширалиев ҳәм Э.В.Севортянлар да азербайжан тили грамматикасындағы сөз жасалыў усулларын синтетикалық (аффикслер арқалы) ҳәм аналитикалық деп бөлип изертлейди [2].

Р.Икрамованың пикиринше, киширейтиў-еркелетиў ҳәм ҳүрмет формалары 3 түрлі усулда: синтетикалық, аналитикалық ҳәм лексика-фонетикалық усул менен жасалады [4].

Атлықтың субъектив баха формаларының аналитикалық усул арқалы жасалыўы өзбек тил билиминде С.Усманов тәрәпинен изертленген [11]. Тек өзбек тили шеңберинде емес, улыўма түркологияда киширейтиў-еркелетиў формаларын синтетикалық усул менен, яғный арнаўлы аффикслер жәрдемінде жасалыўы анықланған [11].

Сөйлеуши пикир алысыўда қандай да бир затты атаў яки хабарлаў менен бирге оған өзиниң модаллық қатнасын, субъектив бахасын да билдиреди. Олар тийкарынан, атлықтың арнаўлы субъектив баха формалары ҳәм көплек, тартым, сеплик формалары, сөзлердиң жупласыўы, тәкирарланыўы, көмекши сөзлер жәрдемінде аңлатылады.

Солай етип, қарақалпақ тилиндеги атлықтың субъектив баха формалары предметтиң тийкары мәнисине қосымша киширейтиў-еркелетиў, ҳүрметлеў, кемситиў, мысқыллаў, күшейтиў мәнилерин билдириледи ҳәм олар ҳәр қыйлы эмоционаллық-экспрессивлик бояўларға ийе болады. Бул формалар синтетикалық ҳәм аналитикалық усуллар арқалы жасалады.

Әдебиятлар

1. Бекбергенов А., Пахратдинов Қ. Тил билимлери терминлери сөзлиги. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 1997. 73-б.
2. Грамматика азербайджанского языка. Под общей редакцией М.Ш.Ширалиева и Э.В.Севортяна. – Баку: «Элм», 1971.
3. Грамматика русского языка. Фонетика и морфология. Т. 1. – М.: АН СССР, 1960.
4. Икромов Р. Ўзбек тилида отларнинг синтетик, аналитик ва функциональ формалари. – Т.: «Фан», 1965.
5. Кожина М.Н. Стилистика русского языка. – М.: «Провещение», 1993.
6. Маъруфов З. Сўз состави. От ва сифат. – Т.: «ФАН», 1956. 42-43-б.
7. Насыров Д.С., Бекбергенов А., Жәрімбетов А. Русша-қарақалпақша лингвистикалық терминлер сөзлиги. – Нөкис: «Қарақалпақстан», 1979. 197-б.
8. Русская грамматика. Фонетика, фонология, ударение, интонация, словообразование, морфология. Академия наук СССР. Институт русского языка. – М.: «Наука», 1982.
9. Тараканова И.М. Словообразование имён существительных в хакасском языке. – Абакан: Хакаское книжное изд-во, 2008.
10. Убрятова Е.И. Исследования по синтаксису якутского языка. – М.-Л.: «Наука», 1950. – С. 273.
11. Усманов С. Ўзбек тилида сўзларнинг грамматик формалари // Низомий номидаги ТДПИ илмий асарлари. 42-т. – Т.: 1964.

РЕЗЮМЕ. Ушбу мақолада қарақалпақ тилида отнинг модал маъно ифодаловчи формалари ва уларнинг яса-лиш йуллари масалалари таҳлил қилинади.

РЕЗЮМЕ. В данной статье анализируются формы имен существительных, выражающих модальное значение в каракалпакском языке и вопросы их образования

SUMMARY. The forms of nouns expressing modal meaning in the Karakalpak language and their formation are analyzed in this article.